

รูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก

10 บารมี ของโรงเรียนวิถิพุทธ

The Organizing Format of The Virtue Promotion Activities as Appeared in the Jataka Tales on Dasa-Parami of the Buddhist Oriented Schools

กนกวรรณ ปรีดีเปรม

Kanokwan Preeprem

วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีโพธิ์บุปผ์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Kanchanaburi Sripaiboon Priest Colleges, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: noono33@hotmail.com

Received April 18, 2025; Revised June 5, 2025; Accepted July 23, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ของโรงเรียนวิถิพุทธ โดยใช้วิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research) ที่ผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ทั้งการเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยาย

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของนิทานชาดก 10 บารมี โดยมีความรู้ความเข้าใจเรียงตามลำดับดังนี้ 1. วิริยะบารมี ร้อยละ 92 2. ปัญญาบารมี ร้อยละ 91.2 3. ขันติบารมี ร้อยละ 90 และ สัจจะบารมี ร้อยละ 90 4. เนกขัมมะบารมี ร้อยละ 89.8 5. อธิษฐานบารมี ร้อยละ 87 6. อุเบกขาบารมี ร้อยละ 86.7 7. เมตตาบารมี ร้อยละ 86 8. ศีลบารมี ร้อยละ 85 9. ทานบารมี ร้อยละ 79.8 และพบว่าโรงเรียนวิถิพุทธได้จัดกิจกรรมหลากหลายที่สอดคล้องกับแต่ละบารมีในนิทานชาดก เช่น กิจกรรมเล่านิทาน การวาดภาพประกอบ การปลูกป่า การทำสมาธิ และการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ และยังพบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นมีความสอดคล้องกับหลักการเรียนรู้เชิงพุทธ โดยเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การสะท้อนตนเอง และการมีส่วนร่วมในกลุ่มเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมอย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ กิจกรรมยังตอบสนองแนวทาง Active Learning โดยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ แสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ และพัฒนาความรับผิดชอบต่อสังคมผ่านการลงมือปฏิบัติจริง

ผลการประเมินแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความเข้าใจในหลักธรรมและคุณธรรมเพิ่มขึ้น เช่น ความเมตตากรุณา ความอดทน ความเสียสละ และการรักษาสัจจะ ซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมที่ดีขึ้นในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมที่ปรับให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนและชุมชนช่วยเพิ่มประสิทธิผลของการเรียนรู้

ข้อค้นพบที่สำคัญชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของนิทานชาดกในฐานะสื่อการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมคุณธรรมและพฤติกรรมเชิงบวกในกลุ่มนักเรียน ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยนี้รวมถึงการนำรูปแบบกิจกรรมไปขยายผลในโรงเรียนอื่น ๆ การพัฒนาสื่อการสอนเพิ่มเติม และการจัดการฝึกอบรมครูเพื่อส่งเสริมการออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับหลัก Active Learning และหลักพุทธศาสนาเพื่อสร้างผลลัพธ์ที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การส่งเสริมคุณธรรม; นิทานชาดก 10 บารมี; โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

This research aimed to The Organizing format of the virtue promotion activities as appeared in the Jataka tales on dasa – paremi of Buddhist-oriented schools, utilizing a Mixed Methods Research approach that integrates qualitative and quantitative research methods. Data collection involved observations, interviews, and questionnaires, and descriptive data analysis.

The findings revealed that schools demonstrated varying levels of understanding of the ten perfections (parami) depicted in the Jataka Tales, ranked as follows: Energy (Viriyaparami): 92% Wisdom (Paññāparami): 91.2% Patience (Khantiparami): 90% Truthfulness (Saccaparami): 90% Renunciation (Nekkhammaparami): 89.8% Determination (Adhitthānaparami): 87% Equanimity (Upekkhaparami): 86.7% Loving-kindness (Mettaparami): 86% Morality (Sīlaparami): 85% Generosity (Daanaparami): 79.8%. Buddhist schools organized a variety of activities aligned with each perfection in the Jataka Tales, such as storytelling, illustrating, tree planting, meditation, and rearing art. These activities were found to be consistent with Buddhist Education Principles, emphasizing experiential learning, self-reflection, and group participation to foster a deep understanding of moral values. Additionally, the activities supported the principles of Active Learning by encouraging students to think critically, express creativity, and develop social responsibility through hands-on experiences.

Evaluation results indicated that students participating in these activities gained a deeper understanding of moral principles and values such as compassion, patience, selflessness, and truthfulness. These improvements positively influenced their daily behavior. The analysis further demonstrated that adapting activities to the school and community context enhanced learning effectiveness.

Key findings highlighted the potential of the Jataka Tales as a learning medium to promote moral values and positive behaviors among students. Recommendations from the research included expanding the activity models to other schools, developing additional teaching materials, and organizing teacher training programs to enhance the design of activities in alignment with Active Learning principles and Buddhist teachings to ensure sustainable outcomes.

Keywords: The Virtue Promotion Activities; The Jataka Tales on Dasa-Paremi; The Buddhist Oriented Schools

บทนำ

ในระยะเวลา 70 ปีแห่งการครองราชย์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระองค์ทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรมและมุ่งมั่นส่งเสริมให้พสกนิกรชาวไทยมีคุณธรรม ผ่านพระบรมราโชวาทและพระราชดำรัสในโอกาสต่าง ๆ โดยทรงพระราชทาน “ศาสตร์พระราชา” เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และทรงเป็นต้นแบบแห่งคุณธรรมที่เป็นศูนย์รวมความศรัทธาและแรงบันดาลใจในการสร้างคนดีสู่สังคม การสร้างคนดีเพื่อสังคมดีนั้นเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ซึ่งจำเป็นต้องใช้ “คุณธรรมนำการพัฒนา” โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนเป็นหลัก โดยเฉพาะการพัฒนาด้านจิตใจในทุกสถาบันของสังคมต้องร่วมมือกันบ่มเพาะและส่งเสริมให้คนทุกช่วงวัย ทุกกลุ่ม และทุกพื้นที่ เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 – 2579) เน้นการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและวัฒนธรรม ผ่านการบูรณาการร่วมระหว่างครอบครัว ชุมชน ศาสนา การศึกษา และสื่อ เพื่อหล่อหลอมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม นอกจากนี้ยังมีการจัดเวลาและพื้นที่ให้สื่อสร้างสรรค์ในช่วงเวลาที่มีผู้ชมมากที่สุด รวมถึงการส่งเสริมการใช้สื่อออนไลน์และเครือข่ายสังคมออนไลน์อย่างสร้างสรรค์ โดยนำเสนอตัวอย่างการมีคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อปลูกฝังค่านิยมที่พึงประสงค์ (Dhamma Teaching Monk Project in Schools, 2022)

นิทานชาดกเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สอนคุณธรรมที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน จากการศึกษาของ Aonsaad and Kammuangsaen (2019) พบว่านิทานชาดก เรื่อง ตติรชาดก สอนเรื่องการแสดงความเคารพ ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ในการกราบไหว้บิดามารดาและผู้ใหญ่ รวมถึงการแสดงความเคารพพระรัตนตรัย และธงชาติไทยขณะเข้าแถว การแต่งกายสุภาพ และการแสดงออกอย่างสุภาพเรียบร้อย นิทานชาดก เรื่อง อัมพชาดก สอนเรื่องการรู้จักบุญคุณ โดยการแสดงความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดาและผู้ใหญ่ ในขณะที่นิทานชาดก เรื่อง มิตตวินทุชาดก สอนการเชื่อฟังบิดามารดา ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้เพื่อสร้างความสงบสุขในครอบครัวและชีวิตที่ประสบความสำเร็จ การศึกษานิทานชาดกยังรวมถึงการสอนคุณธรรมต่าง ๆ เช่น การประพฤติดุริยธรรมของผู้ใช้ในนิทานชาดก เรื่อง ราโชวาทชาดก และการใช้คำพูดที่ไพเราะในนิทานชาดก เรื่อง นันทวิมลชาดก ซึ่งล้วนเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในชีวิตประจำวัน (Paphassaro, 2018)

โรงเรียนวิถีพุทธคือระบบการศึกษาแบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมของพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาผู้เรียน โดยเน้นรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนพัฒนาในทุกด้าน ได้แก่ ด้านกาย สังคม จิต และปัญญา ผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมและการมีเมตตา โดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาโรงเรียนในทุกด้าน เช่น อาคารสถานที่ กิจกรรมการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ

การศึกษานี้จึงมีความมุ่งหมายในการศึกษารูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ของโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อปลูกฝังคุณธรรมในเด็กให้เติบโตขึ้นในโลกที่มีวิวัฒนาการและเทคโนโลยีที่หลากหลายอย่างมีพื้นฐานที่มั่นคงและประกอบด้วยพุทธิปัญญาในการใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ของโรงเรียนวิถีพุทธ
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ของโรงเรียนวิถีพุทธ
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ของโรงเรียนวิถีพุทธ

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับนิทานชาดก

นิทานชาดก เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาที่บันทึกเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า โดยแต่ละเรื่องจะสะท้อนคุณธรรมและจริยธรรมที่พระองค์ได้ทรงบำเพ็ญเพื่อบรรลุโพธิญาณ (Appleton, 2010) นิทานชาดกไม่เพียงแต่เป็นเรื่องเล่าเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการสอนจริยธรรม ความเมตตา ความเสียสละ และคุณธรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การใช้นิทานชาดกในการเรียนรู้สามารถอธิบายผ่านทฤษฎีการเรียนรู้ ได้แก่ ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก (Kohlberg, 1981), ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1977) และทฤษฎีสร้างองค์ความรู้ (constructivism)

นิทานชาดก 10 บารมี

บารมี 10 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญให้ครบถ้วน ได้แก่ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา และอุเบกขา (Bodhi, 2005) นิทานชาดกที่เกี่ยวข้องกับบารมีเหล่านี้ถูกนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสามารถสะท้อนคุณธรรมผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง (Mahawarakon, 2018)

โรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกิจกรรมในชีวิตประจำวันของผู้เรียน เช่น การเจริญสติ สมาธิ และการทำกิจกรรมจิตอาสา (Phra Maha Wichan Suvichano & Saengnon, 2019) แนวทางของโรงเรียนวิถีพุทธเน้นการพัฒนานักเรียนทั้งในด้านสติปัญญา และคุณธรรม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างคนดีที่มีความสุข (Chanchaochai, 2021)

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรม

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมในโรงเรียนสามารถอิงกับทฤษฎีทางการศึกษาหลายแนว ได้แก่ แนวคิดการเรียนรู้แบบ Active Learning (Office of the Basic Education Commission, 2019), ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984), ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1986) และแนวคิดการเรียนรู้เชิงพุทธ ซึ่งช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

กล่าวคือนิทานชาดก ซึ่งเป็นวรรณกรรมในพระพุทธศาสนาที่ถ่ายทอดเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้า เพื่อปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม เช่น ความเมตตา ความเสียสละ โดยเฉพาะในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน นิทานชาดกสามารถใช้ประกอบการเรียนรู้ผ่าน ทฤษฎีทางการศึกษา เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์ก ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา และทฤษฎีสร้างองค์

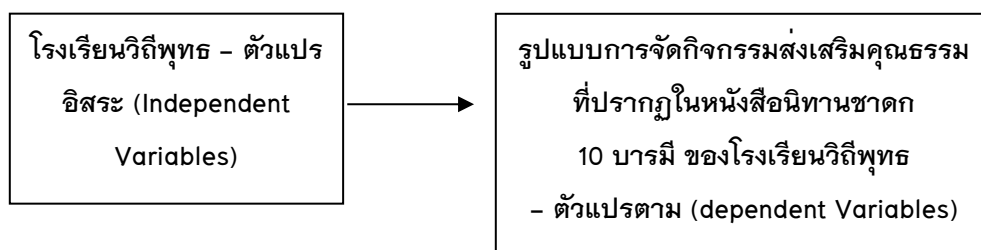
ความรู้ บารมี 10 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญ เช่น ทาน ศีล เมตตา ฯลฯ ก็ปรากฏในนิทานชาดก และมักนำมาใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรมให้นักเรียน นอกจากนี้ยังกล่าวถึง โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งเน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านสติปัญญาและคุณธรรม ในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เนื้อหานี้เสนอให้ใช้แนวทางการศึกษา เช่น Active Learning, การเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb, การเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura และ การเรียนรู้เชิงพุทธ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และเกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมีของโรงเรียนวิถีพุทธ” ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ โรงเรียนวิถีพุทธ

ตัวแปรตาม (dependent Variables) ได้แก่ รูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ของโรงเรียนวิถีพุทธ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

แบบที่ 1 งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) พื้นที่วิจัย คือ กลุ่มโรงเรียนวิถีพุทธ ที่เข้าร่วมโครงการ ทั้งหมด 130 โรงเรียนทั่วประเทศไทย เนื่องจากโรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนในระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้ หรือประยุกต์ใช้ในการบริการและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการเป็นโรงเรียนที่สอน และฝึกให้ผู้เรียน กิน อยู่ ดู ฟังเป็น ถ้าทำอย่างจริงจัง รวมถึงเป็นกลุ่มโรงเรียนมีความพร้อมให้ผู้วิจัยการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี กลุ่มตัวอย่างสำหรับวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ ครู อาจารย์ผู้สอนระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาผู้บริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนวิถีพุทธที่เข้าร่วมโครงการ ทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ที่จำนวนทั้งสิ้น

50 โรงเรียน ซึ่งได้มา โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากเป็นกลุ่มโรงเรียนที่ได้เข้ารับเป็นโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำรุ่นที่ 13 กลุ่มตัวอย่างนำร่อง (Pilot Model) ที่นำกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ไปใช้สำหรับการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นคุณครู/อาจารย์ผู้สอน ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 โรงเรียน ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการวิจัย 2 แบบ ประกอบด้วย เครื่องมือเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถามกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นคุณครู และเครื่องมือเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสอบถาม รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) คือ แบบสอบถามหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน ตอนที่ 2 การนำ “ นิทานชาดก 10 บารมี ” ไปใช้จัดรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม

ผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์ข้อคำถามปลายเปิด (Open-ended questions) ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการนำนิทานชาดก 10 บารมี ไปใช้จัดรูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม หลังจากนั้นทำการสังเคราะห์สรุปจากแบบสำรวจแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ทั้งนี้ เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณร่วมกัน จึงต้องมีการนำผลมาวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ และใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลส่วนแรกเชิงบรรยาย (Descriptive) ส่วนที่สองคือการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงบรรยายเช่นกัน ดังนั้น เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการและเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลตามที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจะนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงเพื่อบูรณาการและหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากข้อมูลการประชุมกลุ่มย่อยเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึกและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การหาข้อสรุป การตีความ และการ ตรวจสอบความถูกต้องแม่นยำของผลการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ผลการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแต่ละบารมี (เช่น ทานบารมี, ศีลบารมี) และผลต่อความเข้าใจคุณธรรมของนักเรียน ได้ดังนี้ ความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมีนั้นมีความเข้าใจในหลักธรรมเรียงตามลำดับดังนี้ 1. วิริยะบารมี ร้อยละ 92 2. ปัญญาบารมี ร้อยละ 91.2 3. ขันติบารมี ร้อยละ 90 4. สัจจะบารมี ร้อยละ 90 5. เนกขัมมะบารมี ร้อยละ 89.8 6. อธิษฐานบารมี ร้อยละ 87 7. อุเบกขาบารมี ร้อยละ 86.7 8. เมตตาบารมี ร้อยละ 86 9. ศีลบารมี ร้อยละ 85 10. ทานบารมี ร้อยละ 79.8

วิริยะบารมี ความพากเพียรของพญาวานร มหาพิชิตก ใน นิทานชาดก 10 บารมีนั้นพญาวานรได้ปลอบว่า “อย่าได้กลัวไปเลย ข้าจะช่วยพวกท่านเอง” พญาวานรได้ก่ิงมะม่วงที่ขึ้นไปทางแม่น้ำคงคาแล้วกระโดดไปยังอีกฝั่งของแม่น้ำจากนั้นก็นำเอาเถาวัลย์ผูกไว้กับต้นไม้ที่ริมฝั่งแล้วกระโดดกลับมาที่ต้นมะม่วง แต่เถาวัลย์กลับยาวไม่ถึง พญาวานรจึงเอามือยึดก่ิงมะม่วงไว้ แล้วบอกให้ฝูงลิงเหยียบบนหลังตนไต่ตามเถาวัลย์หนีไปอีกฝั่งของแม่น้ำ “ฝูงลิงขอมาพญาวานรแล้วค่อย ๆ ไต่ข้ามหนีไปด้วยความวิริยะพากเพียรที่จะกระทำในสิ่งที่ตั้งใจให้สำเร็จ” พญาวานรจึงให้ฝูงลิง 80,000 ตัว เหยียบหลังตัวเองหนีไปจนสำเร็จ

พระเวททัตซึ่งในกาลนั้น เกิดเป็นลิงตัวหนึ่งในฝูงเห็นเป็นโอกาสในการแก้แค้นพญาวานรจึงกระโดดขึ้นสูงแล้วทิ้งตัวเหยียบพญาวานรอย่างแรง ทำให้พญาวานรหัวใจแตกสลายความเจ็บปวดให้แก่พญาวานรอย่างมาก พระเจ้าพรหมทัตทอดพระเนตรเห็นการกระทำของพญาวานรทรงนึกขึ้นชมนว่ ลิงตัวนี้ แม้เป็นสัตว์ก็ยังช่วยเหลือบริวารโดยไม่คิดถึงชีวิตตัวเอง วิริยะบารมี คือการมีความเพียร ความพยายามทำกิจไม่ท้อถอย

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแต่ละบารมี การส่งเสริมคุณธรรมผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ บารมี 10 เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมและจริยธรรมในชีวิตประจำวัน โดยการนำคุณธรรมเหล่านี้มาผนวกกับกิจกรรมต่าง ๆ จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และเข้าใจคุณธรรมทั้งในแง่ของทฤษฎีและการปฏิบัติจริง นอกจากนี้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบารมี 10 ยังช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น การมีจิตสำนึกในการทำดี, การพัฒนาความคิดริเริ่ม,การทำงานร่วมกัน, การแก้ปัญหาอย่างมีสติ และการมีจิตใจที่สงบและมั่นคง โดยสรุปดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปรายละเอียดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับแต่ละบารมีกับการส่งเสริมคุณธรรม

บารมี	กิจกรรมที่เชื่อมโยง	การส่งเสริมคุณธรรม
1.1 ทานบารมี	กิจกรรมคัดแยกแลกออม (การแบ่งปันสิ่งของและช่วยเหลือผู้อื่น)	นักเรียนได้เรียนรู้การเสียสละและแบ่งปันผ่าน การเล่นที่เน้นการให้และการช่วยเหลือ ผู้อื่น
1.2 ศิลบารมี	กิจกรรมเล่าเรื่องจากฟิสิกส์ (การ ถ่ายทอดคุณธรรมและการรักษาศิล)	การวาดภาพช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ และการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับบทเรียนด้าน ปัญญา
1.3 เนกขัมม บารมี	กิจกรรมจัดทำหนังสือเล่มเล็ก	การฝึกสมาธิช่วยให้นักเรียนเรียนรู้การสละ กิเลสและการควบคุมจิตใจให้สงบและมั่นคง
1.4 ปัญญา บารมี	กิจกรรมโครงงานสื่อสร้างสรรค์ บัน ความรู้	การแบ่งปันความรู้เพื่อประโยชน์ของผู้อื่น

บารมี	กิจกรรมที่เชื่อมโยง	การส่งเสริมคุณธรรม
1.5 วิริยบารมี	กิจกรรมปลูกป่า (การมีความพยายามในการดูแลและรักษาสีเขียว)	เสริมสร้างความพยายามและความรับผิดชอบของนักเรียนในการดูแลรักษาสีเขียว การปลูกต้นไม้ไม่เพียงแต่เป็นการลงมือทำในวันเดียว แต่ยังรวมถึงการติดตามดูแลให้ต้นไม้เติบโตอย่างยั่งยืน
1.6 ขันติบารมี	กิจกรรมรักการอ่าน (การพัฒนาความอดทนในการเรียนรู้และทำความเข้าใจ)	การฝึกสมาธิช่วยให้นักเรียนเรียนรู้การอดทนมานะบากบั่น
1.7 สัจจบารมี	กิจกรรมน้ำปानะสมุนไพรร (การใช้ความจริงและความซื่อสัตย์ในการสร้างสรรค์)	นักเรียนได้เรียนรู้ความซื่อสัตย์และความจริงใจผ่านการเตรียมและแจกจ่ายน้ำปानะสมุนไพรร
1.8 อธิษฐานบารมี	กิจกรรมจิตอาสา เราทำความดีด้วยหัวใจ (การทำความดีด้วยความตั้งใจ)	กิจกรรมจิตอาสาส่งเสริมความตั้งใจแน่วแน่ในการทำมาความดีเพื่อส่วนรวมโดยไม่หวังผลตอบแทน
1.9 เมตตาบารมี	กิจกรรมนิทานคุณธรรมสองภาษา (การส่งเสริมความเมตตาและช่วยเหลือผู้อื่น)	การเล่านิทานสองภาษาช่วยเสริมสร้างทักษะทางภาษาและปลูกฝังเมตตาบารมีผ่านการสื่อสาร
1.10 อุเบกขาบารมี	กิจกรรมเรียนรู้ผ่านเพลงคุณธรรมจากนิทานชาดก สำนพลังจิตสาธารณะ (การพัฒนาใจที่มีความสงบและเปิดกว้าง)	การแต่งเพลงกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการถ่ายทอดคุณธรรมและข้อคิดจากนิทาน

ความสอดคล้องของกิจกรรมกับหลักการเรียนรู้เชิงพุทธและ Active Learning

การศึกษาในหลักการเรียนรู้เชิงพุทธและการใช้ Active Learning เป็นแนวทางที่สามารถผสมผสานกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากทั้งสองแนวทางนี้เน้นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจ ความสงบ และการเข้าใจในธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ในชีวิต การเรียนรู้เชิงพุทธมีหลักการสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนจิตใจเพื่อความสุขและการเจริญเติบโตทางจิตวิญญาณ โดยเฉพาะในแง่ของการปฏิบัติที่ต้องใช้การมีสติ การตั้งใจ และการฝึกฝน การเรียนรู้ผ่าน Active Learning นั้นเป็นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ โดยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะการคิดและการแก้ปัญหา รวมทั้งสร้างการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ความสอดคล้องของกิจกรรมกับหลักการเรียนรู้เชิงพุทธและ Active Learning คือการใช้

กิจกรรมที่มีการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การฝึกฝนจิตใจ และการกระทำที่ส่งเสริมคุณธรรมโดยกิจกรรมต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับบารมี 10 นี้สามารถสอดคล้องกับหลักการของทั้งสองแนวทางได้อย่างชัดเจน

1) การเชื่อมโยงกับ Active Learning

1.1) การเรียนรู้จากการทำ (Learning by Doing) เน้นการเรียนรู้จากการลงมือทำ ซึ่งเป็นหลักการที่ใช้ในการพัฒนาทักษะและความคิดสร้างสรรค์ การทำกิจกรรมเช่น กิจกรรมวาดภาพประกอบนิทานชาดก หรือ กิจกรรมนิทานคุณธรรมสองภาษา ช่วยให้นักเรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และเรียนรู้ผ่านการสร้างผลงานที่เป็นรูปธรรม

1.2) การเรียนรู้ที่มีส่วนร่วม (Collaborative Learning) การเรียนรู้ที่นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น กิจกรรมเล่าเรื่องจากฟิสิกส์ หรือ กิจกรรมปลูกป่า จะช่วยเสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกันและการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้อื่น

1.3) การฝึกการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) การวิเคราะห์และการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นส่วนสำคัญของ Active Learning ซึ่งช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีระบบ กิจกรรม น้ำปานะสมุนไพร หรือ กิจกรรมสะท้อนความตั้งใจผ่านกิจกรรมจิตอาสา จะกระตุ้นให้นักเรียนคิดอย่างรอบคอบและมีเหตุผลในการตัดสินใจ

ตารางที่ 2 ความสอดคล้องของรูปแบบกิจกรรมและการเชื่อมโยงกับ Active Learning

บารมี	รูปแบบกิจกรรม	รายละเอียด	การเชื่อมโยงกับ Active Learning
1. ทานบารมี	กิจกรรมคัดแยกแลก ออม (การแบ่งปัน สิ่งของและช่วยเหลือ ผู้อื่น)	นักเรียนคัดแยกสิ่งของ เพื่อบริจาคและแลกเป็น สิ่งของที่ต้องการใน ลักษณะการแบ่งปันและ ช่วยเหลือผู้อื่น	- การเรียนรู้จากการทำ: นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการลงมือทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น - การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน: ช่วยเสริมการทำงานเป็นทีม
2. ศีลบารมี	กิจกรรมเล่าเรื่องจากฟิ สิกส์ (การถ่ายทอด คุณธรรมและการ รักษาศีล)	นักเรียนเล่าเรื่องนิทาน ชาดกที่เกี่ยวข้องกับการ รักษาศีลให้กับน้อง ๆ เพื่อส่งเสริมการรักษา ศีล	- การเรียนรู้จากประสบการณ์: นักเรียนได้เรียนรู้จากการถ่ายทอดและการฟังเรื่องราวจากเพื่อนร่วมชั้น - การพัฒนาทักษะการสื่อสาร: การฝึกถ่ายทอดความคิด
3. เนกขัมม บารมี	กิจกรรมจัดทำหนังสือ เล่มเล็ก	นักเรียนจัดทำหนังสือ เล่มเล็กโดยเลือกจาก นิทานชาดกเรื่องที่กลุ่ม ตนเองสนใจ	- การเรียนรู้จากการทำ: นักเรียนลงมือปฏิบัติจริงผ่านกระบวนการศึกษาข้อมูลสร้างเนื้อหา และออกแบบหนังสือ

บารมี	รูปแบบกิจกรรม	รายละเอียด	การเชื่อมโยงกับ Active Learning
4.ปัญญา บารมี	กิจกรรมวาด ภาพประกอบนิทาน ชาดก (การใช้ความคิด สร้างสรรค์และการ เรียนรู้)	นักเรียนวาดภาพจาก นิทานชาดกเพื่อให้เข้าใจ คุณธรรมที่ปรากฏใน นิทาน	- การใช้ความคิดสร้างสรรค์: นักเรียนใช้ทักษะการคิดและการวิเคราะห์ในการสร้างสรรค์ผลงาน - การเรียนรู้จากการทำ: ใช้การลงมือทำเพื่อเรียนรู้แนวคิด
5. วิริยบารมี	กิจกรรมปลูกป่าเพื่อ ชุมชน (การมีความ พยายามในการดูแล และรักษาสีเขียวล้อม)	นักเรียนร่วมปลูกต้นไม้ ในพื้นที่ชุมชนเพื่อสร้าง พื้นที่สีเขียวและ ช่วยเหลือสังคม	- การเรียนรู้จากการทำ: นักเรียนได้ลงมือปลูกต้นไม้และเห็นผลลัพธ์ของการกระทำ - การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน: การทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อผลลัพธ์ที่ดี
6. ชันติ บารมี	กิจกรรมรักการอ่าน (การพัฒนาความ อดทนในการเรียนรู้ และทำความเข้าใจ)	นักเรียนอ่านหนังสือที่มี เนื้อหาส่งเสริมคุณธรรม และศีลธรรมเพื่อพัฒนา ความอดทนและความ รอบรู้	การฝึกฝนด้วยตนเอง: นักเรียนต้องใช้เวลาทบทวนและอ่านหนังสือเพื่อเพิ่มพูนความรู้ การเรียนรู้จากการทำ: ช่วยให้นักเรียนพัฒนาความอดทนและความเข้าใจ
7. สัจจบารมี	กิจกรรมน้ำปानะ สมุนไพรร (การใช้ความ จริงและความซื่อสัตย์ ในการสร้างสรรค์)	นักเรียนศึกษาและทำ เครื่องดื่มสมุนไพรรเพื่อ การบำรุงร่างกายและ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับ สมุนไพรร	การใช้การคิดและวิเคราะห์: นักเรียนต้องใช้ความรู้ในการเลือกสมุนไพรรและทำเครื่องดื่ม การเรียนรู้จากการทำ: ลงมือปฏิบัติในการทำสิ่งใหม่ ๆ
8. อธิษฐาน บารมี	การสะท้อนความตั้งใจ ทำดีผ่านกิจกรรมจิต อาสา (การทำความดี ด้วยความตั้งใจ)	นักเรียนร่วมทำกิจกรรม จิตอาสา เช่น การ ช่วยเหลือสังคม เช่น การจัดกิจกรรมที่ ช่วยเหลือชุมชน	- การทำความดี: นักเรียนได้ลงมือทำกิจกรรมที่ส่งผลดีต่อชุมชนและสังคม - การพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน: การร่วมมือกับเพื่อน ๆ ในกิจกรรมที่มีเป้าหมายเดียว
9. เมตตา บารมี	กิจกรรมนิทาน คุณธรรมสองภาษา (การส่งเสริมความ เมตตาและช่วยเหลือ ผู้อื่น)	นักเรียนเรียนรู้คุณธรรม จากนิทานชาดกสอง ภาษาเพื่อส่งเสริมความ เมตตาและความเข้าใจ ในผู้อื่น	- การเรียนรู้จากการทำ: การเรียนรู้จากการฟังและการสื่อสารผ่านนิทานสองภาษา - การใช้ทักษะภาษา: การพัฒนาภาษาอังกฤษและภาษาไทยในการถ่ายทอดคุณธรรม

บาร์มี	รูปแบบกิจกรรม	รายละเอียด	การเชื่อมโยงกับ Active Learning
10.อุเบกขา บาร์มี	กิจกรรมเรียนรู้ผ่าน เพลงคุณธรรมจาก นิทานชาดก สำนพลัง จิตสาธารณะ (การ พัฒนาใจที่มีความสงบ และเปิดกว้าง)	นักเรียนเรียนรู้คำสอน จากนิทานชาดกผ่านการ ร้องเพลงเพื่อเสริมสร้าง จิตสาธารณะและการ วางใจ	- การเรียนรู้จากการทำ: การร้องเพลง และการร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีจิต สาธารณะ การพัฒนาความรู้สึกและการ เข้าใจในคุณธรรม

ปัจจัยที่สนับสนุนความสำเร็จ

การดำเนินกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจากนิทานชาดก 10 บาร์มีประสบความสำเร็จได้จากปัจจัยหลายประการ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1) ความชัดเจนของเป้าหมาย กิจกรรมแต่ละอย่างมีการกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับคุณธรรมที่ต้องการส่งเสริม เช่น ทานบาร์มี กิจกรรม "คัดแยกแลกออม" ช่วยส่งเสริมการแบ่งปันและการเสียสละ วิริยบาร์มี กิจกรรม "ปลูกป่าเพื่อชุมชน" ช่วยพัฒนาความพยายามและความมุ่งมั่น การมีเป้าหมายชัดเจนช่วยให้นักเรียนเข้าใจความสำคัญของกิจกรรมและสามารถมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ความเหมาะสมของกิจกรรมกับวัยและความสนใจของผู้เรียน กิจกรรมถูกออกแบบให้เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียน เช่น การเล่าเรื่องจากฟิสิกส์น้อง ช่วยสร้างความสัมพันธ์ในชั้นเรียนและกระตุ้นความสนใจในเรื่องราวนิทาน การเรียนรู้ผ่านเพลงจากนิทานชาดก เพิ่มความสนุกและการจดจำให้กับนักเรียน

3) การใช้แนวทาง Active Learning กิจกรรมทุกอย่างให้นักเรียนมีส่วนร่วมโดยตรง การลงมือทำจริง ได้แก่ กิจกรรมการคัดแยกสิ่งของ การปลูกป่า การทำหนังสือเล่มเล็ก หรือการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ กิจกรรมการวาดภาพ การสร้างสรรค์นิทานสองภาษา เป็นต้น อีกทั้งยังพบว่า การเรียนรู้แบบ Active Learning ช่วยให้นักเรียนพัฒนาทักษะต่าง ๆ เช่น การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน

4) การสนับสนุนจากครูและชุมชน บทบาทของครูและชุมชนช่วยส่งเสริมความสำเร็จของกิจกรรม โดยคุณครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ในการให้คำแนะนำและสนับสนุนการทำกิจกรรม หรือการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การสนับสนุนทรัพยากรในการทำกิจกรรม ในกิจกรรมการปลูกป่า หรือน้ำปานะสมุนไพร ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งในสังคม

5. การเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของนักเรียน กิจกรรมต่าง ๆ มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตของนักเรียน เช่น กิจกรรมรักการอ่าน สร้างนิสัยการเรียนรู้ตลอดชีวิต กิจกรรมจิตอาสา สะท้อนถึงความรับผิดชอบต่อชุมชน การเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันทำให้นักเรียนเข้าใจและซึมซับคุณธรรมได้อย่างเป็นธรรมชาติ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาความรู้ความเข้าใจและพัฒนากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ของโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า การดำเนินกิจกรรมได้มุ่งเน้นการตอบโจทย์วัตถุประสงค์ทั้งสามด้านอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. การศึกษาความรู้ความเข้าใจหลักธรรมในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี พบว่าการวิเคราะห์เนื้อหาในนิทานชาดกแต่ละเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบารมี 10 ช่วยให้ครูและนักเรียนเข้าใจหลักธรรมอย่างลึกซึ้งมากขึ้น โดยกิจกรรมที่ใช้ เช่น การเล่านิทาน การวิเคราะห์เรื่องราว และการวาดภาพประกอบ เป็นสื่อกลางที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและสามารถสรุปสาระสำคัญได้ชัดเจน เป็นการสร้างประสบการณ์เรียนรู้ที่ทั้งสนุกและสอดคล้องกับคุณธรรมอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการศึกษาของ Aonsaad and Kammuangsaen (2019) ศึกษาเรื่องการใช้นิทานชาดกเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมให้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนวัดสุขจร อำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า การเล่านิทานชาดกช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในคุณธรรม เช่น ความกตัญญู ความเคารพ และการไม่โลภ ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม พบว่ารูปแบบกิจกรรมที่พัฒนาขึ้น เช่น กิจกรรมคัดแยกแลกขอม (ทานบารมี) กิจกรรมเล่าเรื่องจากฟิสิกส์ (ศีลบารมี) และกิจกรรมปลูกป่าเพื่อชุมชน (วิริยบารมี) เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายและการปรับใช้ในหลายบริบท โดยเน้นการเชื่อมโยงกับแนวคิด Buddhist Learning และ Active Learning ซึ่งช่วยกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักเรียนในทุกขั้นตอน ส่งผลให้นักเรียนสามารถฝึกฝนคุณธรรมในเชิงปฏิบัติ และเชื่อมโยงกับชีวิตจริง สอดคล้องกับ Phrasirachamongkolbhandit, et al. (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้วยการเล่านิทานธรรมบทแก่เยาวชนในอำเภอยุทธมณฑลจังหวัดนครปฐม การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การเล่านิทานธรรมบทสามารถพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเมื่อได้รับความร่วมมือจากครอบครัว โรงเรียน วัด และสื่อมวลชน

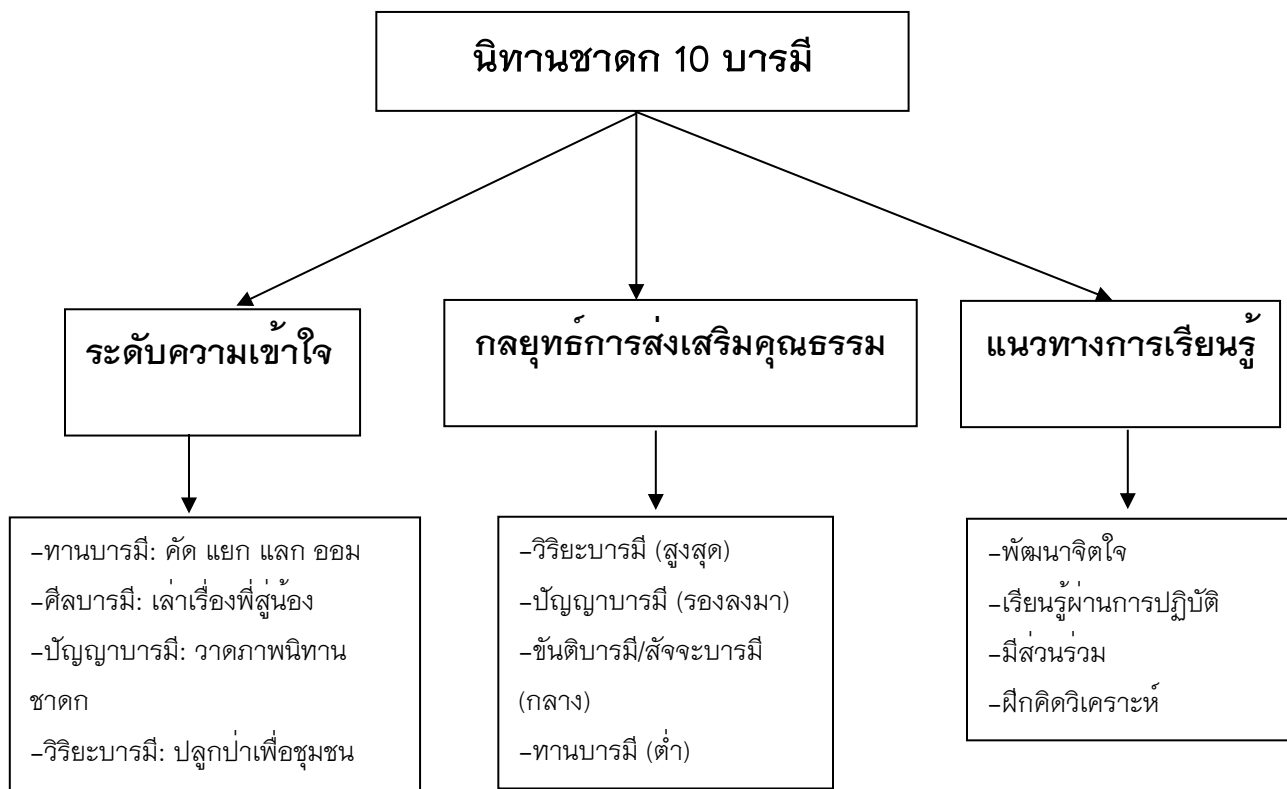
3. การวิเคราะห์รูปแบบกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม กิจกรรมต่าง ๆ ได้รับการประเมินอย่างลึกซึ้ง และพบว่าแนวทาง Active Learning เช่น กิจกรรมจิตอาสา การเรียนรู้ผ่านเพลง และการวาดภาพจากนิทาน ล้วนมีศักยภาพในการพัฒนาคุณธรรมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนวิถิพุทธที่เน้นการบูรณาการธรรมะเข้ากับวิถีชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจ และสะท้อนพฤติกรรมที่มีคุณธรรมในชีวิตจริง นอกจากนี้ ยังพบว่า การบูรณาการกิจกรรมกับหลักธรรมในนิทานชาดกช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่สะท้อนคุณธรรมในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับ Chonburi, Panichphonlinchai and Wiboonrangsarn (2013) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมนิทานส่งเสริมคุณธรรม

จริยธรรม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 การวิจัยนี้พัฒนาชุดกิจกรรมนิทานที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความเป็นวินัยในตนเอง และความซื่อสัตย์สุจริต ในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมองว่า กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นไม่เพียงแต่ตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษาและพัฒนาคุณธรรมตามนิทานชาดก 10 บารมี แต่ยังส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่มีความหมายและปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้นักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วม การปฏิบัติจริง และการสะท้อนความคิดผ่านกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมี ของโรงเรียนวิถีพุทธ”

รูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมที่ปรากฏในหนังสือนิทานชาดก 10 บารมีของโรงเรียนวิถีพุทธ” ซึ่งสรุปประเด็นสำคัญออกเป็น 3 ด้านหลัก คือ ระดับความเข้าใจ, กลยุทธ์การส่งเสริมคุณธรรม, และ แนวทางการเรียนรู้ โดยมีการเชื่อมโยงกับ “นิทานชาดก 10 บารมี” ซึ่งเป็นแกนกลางของงานวิจัยนี้

1. ระดับความเข้าใจ (เกี่ยวกับหลักธรรมในชาดก 10 บารมี) มีการวิเคราะห์และแยกแยะเนื้อหาจากนิทานชาดก เพื่อทำความเข้าใจความหมายของแต่ละบารมี โดยใช้วิธีที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงหลักธรรม เช่น นทานบารมี ผ่านกิจกรรมคัด แยก แลก ออม → ส่งเสริมการเสียสละ, ศีลบารมี ผ่านกิจกรรมเล่าเรื่องผีเสื้อน้อง → ปลุกฝังความมีวินัย, ปัญญาบารมี: การถามคำถามท้าทายความคิด → กระตุ้นการคิดวิเคราะห์, วิริยบารมี กิจกรรมปลูกป่า → แสดงความพยายามและความเสียสละเพื่อส่วนรวม

2. กลยุทธ์การส่งเสริมคุณธรรม (เน้นกิจกรรมในชีวิตจริง) ในส่วนนี้ งานวิจัยเน้นการวางแผนเชิงกลยุทธ์โดยใช้แนวคิดการแบ่งระดับของบารมี เพื่อกำหนดกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน โดยแบ่งได้ดังนี้ วิริยบารมี (สูงสุด) เน้นกิจกรรมที่ต้องใช้ความมุ่งมั่น อดทน เช่น จิตอาสา ปัญญาบารมี (รองลงมา) ใช้กิจกรรมที่กระตุ้นการคิด เช่น วิเคราะห์นิทาน ถกปัญหา ศีลบารมี (พื้นฐาน) กิจกรรมที่เน้นการรู้ผิดชอบชั่วดี เช่น เล่นนิทานเพื่อถอดบทเรียน

3. แนวทางการเรียนรู้ (รูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้) เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทของโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น พัฒนาจิตใจ ผ่านกิจกรรมภาวนา สวดมนต์ หรือฟังธรรม เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ เช่น การลงมือทำกิจกรรมเพื่อชุมชน สะท้อนตนเอง ผ่านการเขียนบันทึกความรู้สึก หรือการอภิปราย สิทธิความเสมอภาค เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

ภาพนี้สะท้อนให้เห็นว่า นิทานชาดก 10 บารมี เป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม โดยการใช้กิจกรรมและแนวคิดทางพุทธศาสนา มาผสมผสานกับรูปแบบการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมคุณธรรมในนิทานชาดก 10 บารมี สามารถนำไปใช้และต่อยอดได้ในหลากหลายมิติ ทั้งในระดับโรงเรียน ชุมชน และสังคมโดยรวม ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้มีดังนี้

1) การพัฒนาและขยายผลกิจกรรมในโรงเรียนอื่น ๆ ผลการวิจัยควรถูกนำไปขยายผลในโรงเรียนอื่นที่ยังไม่มีการดำเนินกิจกรรมลักษณะนี้ โดยการจัดอบรมครูผู้สอน เพื่อให้มีความเข้าใจในแนวทางการจัดกิจกรรมตามแนวคิด Active Learning รวมถึงการส่งเสริมคุณธรรมจากนิทานชาดกอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ควรมีการสร้างเครือข่ายโรงเรียนที่สนใจและร่วมมือกันพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่สามารถปรับใช้ได้บริบทที่หลากหลาย อีกทั้งการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เช่น นิทานสองภาษา คู่มือ หรือสื่อออนไลน์ จะช่วยให้กิจกรรมสามารถเข้าถึงนักเรียนได้ในวงกว้างยิ่งขึ้น

2) การบูรณาการในหลักสูตรการเรียนการสอน ควรปรับแผนการเรียนการสอนให้มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนิทานชาดกและการพัฒนาคุณธรรมในทุกระดับชั้น โดยเชื่อมโยงกับวิชาต่าง ๆ เช่น ภาษาไทย ศิลปะ และสังคมศึกษา การบูรณาการดังกล่าวสามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเนื้อหาวิชาและพัฒนาคุณธรรมควบคู่กันไป อีกทั้งยังสอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรแกนกลางที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3) การส่งเสริมการวิจัยต่อยอด ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการวิจัยต่อยอดเพื่อศึกษาผลกระทบของกิจกรรมในระยะยาวต่อพฤติกรรมและคุณธรรมของนักเรียน การวิเคราะห์ในบริบทที่แตกต่าง เช่น โรงเรียนในเขตเมืองหรือชนบท จะช่วยยืนยันถึงความเหมาะสมและความยืดหยุ่นของกิจกรรม อีกทั้งยังสามารถพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ ที่เชื่อมโยงคุณธรรมกับทักษะในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกัน

References

- Aonsaad, P. and Kammuangsaen, B. (2019). An Application of The Jataka Tales for Inforcement of Dhamma to Secondary School Students of Watsukakhon School, Mueang Samutprakan District, Samutprakan Province. *Mahamakut Graduate School Journal*, 17(2), 19–32.
- Appleton, N. (2010). *Jataka stories in Theravada Buddhism: Narrating the Bodhisatta path*. Ashgate.
- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice–Hall.
- Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Prentice–Hall.
- Bodhi, B. (Trans.). (2005). *In the Buddha's words: An anthology of discourses from the Pali canon*. Wisdom Publications.
- Chonburi, I., Panichphonlinchai, T. and Wiboonrangsarn, S. (2013). The Development of a Story Activities Package Enhancing Morality and Ethics of Phrathomsuksa Iv Students. *Journal of Education and Innovation*, 12(3), 97–112.
- Dhamma Teaching Monk Project in Schools. (2022). *Background of the Dhamma Teaching Monk Project in Schools*. Retrieved September 6, 2022, from www.krupra.net/new/index.php?url=krupra
- Kohlberg, L. (1981). *Essays on moral development: Vol. I. The philosophy of moral development*. Harper & Row.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice Hall.

- Mahawarakon, S. (2018). The application of Dhamma principles in daily life from the Ten Jataka stories: A case study from essays of Grade 6 students in Bangkok. *Journal of Social Communication Innovation*, 6(1), 96–104.
- National Statistical Office of Thailand. (2022). *Education statistics*. Retrieved September 6, 2022, from <http://statbbi.nso.go.th/staticreport/page/sector/th/03.aspx>
- Office of the Basic Education Commission. (2019). *Active learning guidebook for moral education*. Ministry of Education.
- Paphassaro, T. (2018). *Perfection begins within: Dāna Pāramī, the great sacrifice of the wise rabbit (Sasa-pandita Jataka)* (1st ed.). At Four Print Co., Ltd.
- Phrasirachamongkolbhandit, K., Dhammachotigo, P., & Dhammateepo, P. (2022). The Moral and Ethical Development With the Narrative of Dhammapada Story to The Youth in Phutthamonthon Disstrict Nakhon Pathom Province. *Journal of Philosophical Vision*, 27(1), 67–79.
- Suvichano, W., & Kasem Saengnon. (2019). *Buddhist school operational manual*. Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.